

Олександр Коваль, голова правління ГО "Зелена Генерація"

Підкилимні ігри із законопроектом про управління відходами

Як лобісти сміттєвого бізнесу з порушенням регламенту змінили текст законопроекту про управління відходами та які важливі норми з нього прибрали.

Вчора Міністр захисту довкілля Роман Абрамовський подав у відставку, яку має розглянути Верховна Рада.

Одна з причин — провал роботи над законопроектом про управління відходами, який депутати понад рік тому проголосували у першому читанні.

Але після того, як “шефство” над законопроектом взяв “Слуга народу” Олександр Маріковський — документ повністю переписали лобісти в обхід регламенту, а таблиці з поправками досі немає.

“Чернетка Маріковського”

З часу прийняття законопроекту в першому читанні комітет з питань екології не провів жодного офіційного засідання з цього питання.

Натомість відбулася низка неформальних обговорень, після яких до поданих 1600 правок нардепів додається ще близько 400 нових в обхід регламенту та пропозиція затвердити їх рішенням Екокомітету.

Маріковський надіслав у депутатський чат текст законопроекту №2207-1д під час онлайн [засідання](#) Комітету з питань екології.

Виходить так, що нардеп з помічниками в обхід регламенту переписав законопроект і секретаріат Екокомітету “навздогін” почав готувати таблицю.

Версію законопроекту до першого читання, за яку і проголосували депутати, розробляли міжнародні та українські експерти із широким залученням зацікавлених осіб таких як асоціації міст та ОТГ, міжнародні компанії у сфері управління відходами.

Це робилось для того, щоб запустити європейські практики управління відходами в Україні. Але сьогодні основні положення законопроекту переписані і ефективність документу під загрозою.

І це при тому, що реформа вже “перезріла”, а Президент очікує ухвалення усіх екологічних ініціатив до кінця року. Що ж у тому “чорновику Маріковського”?

Оператор управління відходами в ОТГ

Сьогодні громадяни сплачують за послуги управління відходами: збирання, перевезення, захоронення в основному перевізникам, а органи місцевого самоврядування не мають повноважень розпоряджатися коштами та контролювати якість послуг. Через це ми бачимо стихійні сміттєзвалища по всій країні.

Щоб побороти цей хаос на ринку, початкова версія законопроекту пропонувала створення комунального підприємства — оператора управління відходами, який має проводити розрахунки і претензійно-позовну діяльність та контролювати якість надання послуг.

Це мало б надати органам місцевого самоврядування великих міст можливість контролювати ефективність витрачання коштів та надавати інвесторам сміттєпереробних підприємств певні гарантії щодо гарантованих обсягів сміття.

Також важливо, щоб комунальне підприємство адмініструвало електронну систему відходів для контролю тих, хто генерує, збирає, перевозить, переробляє чи утилізує відходи.

Існування електронної системи та комунального підприємства є основою для складання плану управління відходами великого міста.

Важливим моментом є те, що конкурси на надання послуг проводять органи місцевого самоврядування згідно з правилами Мінрегіону, які, на противагу системі Prozorro, містять не лише цінові, а і якісні критерії та принципи — територіальної наближеності чи кластерності.

Вони є важливими для сфери, що вимагає створення інфраструктури фактично з нуля. Розділення функцій щодо проведення конкурсів та розрахунків є ключовим для уникнення корупційних ризиків.

Таке комунальне підприємство має бути створене у всіх ОТГ з населенням понад 150 тисяч осіб, адже менші ОТГ часто обслуговуються одними і тими компаніями для забезпечення рентабельності.

Натомість у чернетці Маріковського комунальне підприємство проводить не лише розрахунки, а і конкурси, що автоматично створює корупційні ризики у цій сфері та наділяє комунальне підприємство надмірною владою.

Хоча в червні минулого року депутат ще так не думав, а підтримував початкову версію законопроекту. Що стало причиною зміни позиції? Також згідно з “чернеткою” Маріковського воно має бути створене у всіх без винятку ОТГ, що стане додатковим обтяженням для понад 1400 громад.

А вимога щодо закупівель послуг через публічні закупівлі може лише легалізувати “сміттєві схеми”.

До прикладу — послуги з утилізації небезпечних відходів на Prozorro виграють шахраї без наявного обладнання та технологій лише за критерієм найнижчої ціни.

Звісно, переможці-шахраї не мають переробних потужностей і за низькі ціни зможуть відходи вивезти до лісу, що ми і спостерігаємо по всій країні.

Безправні ОМС. Всю владу — регулятору!

Також “чорновик” Маріковського пропонує передати повноваження із координації органів місцевого самоврядування у сфері побутових відходів від Мінрегіону до НКРЕКП.

Це зробить органи місцевого самоврядування заручниками НКРЕКП та їхньої тарифної сітки, яка не враховує специфіки регіонів.

Проголосований законопроект у першому читанні пропонував зберегти за ОМС функцію управління відходами на своїй території, а за — Мінрегіоном функції формування політики у сфері надання житлово-комунальних послуг.

Це логічно, адже ОМС повинні власноруч рахувати економіку процесу, яка залежить від багатьох змінних. Але версія до другого читання пропонує повернутись до радянських “тарифних сіток”, де вартість цих послуг буде не економічно обґрунтованою, а регульованою.

Звісно, що вимагати від виконавця належного виконаних робіт за тарифами НКРЕКП буде неможливим. Крім цього, НКРЕКП так не став ринковим регулятором, як це закладалося при його створенні. У нас наче децентралізація в країні?

А нардепи пропонують, що тарифом керуватиме не місто, а орган центральної влади. Очевидно, такі повноваження вигідні для НКРЕКП, до якого є безліч питань у сфері тарифоутворення і вони знайшли спільну мову з законотворцями.

Вбивство розширеної відповідальності виробника

“Чернетка” законопроекту пропонує необхідність організації розширеної відповідальності виробника мати договір страхування або банківської гарантії.

Водночас, правового механізму щодо їх перевірки авторами не запропоновано. На практиці це призведе до подвійної сплати внесків бізнесом: у вигляді пайових внесків розширеної відповідальності виробників, які мають виконувати роль страхової застави, та за “фіктивне” страхування.

Ці нововведення не підтримує бізнес, що затягне прийняття законопроекту та супутнього законодавства (про упаковку, батарейки, електронне обладнання, шини, тощо).

“Металобрухт розбрату”: збереження чорного ринку на 16 млрд грн щороку

У “чернетці” вказано, що дія закону не поширюється на металобрухт. Ця норма прямо суперечить вимогам Рамкової директиви про управління відходами.

Чорний ринок металобрухту дуже поверхово врегульований ЗУ “Про металобрухт” прийнятим більше 20 років тому та вихолощеним численними змінами, приносить тіньовим власникам надприбутки.

Тож намагання виключити “металобрухт” з дії закону зрозуміле з точки зору “тіньових власників”, але кричуще з боку громадян та держави.

Що далі — з під дії закону виключать поняття “макулатура” чи “склобій”, бо там теж сьогодні працюють напівкримінальні структури?

Кошти на рекультивацію

Також автори законопроекту до другого читання пропонують рекультивувати більше декілька тисяч полігонів впродовж 7-8 років, що є фінансово та технічно неможливим лише за державні та місцеві кошти.

Така пропозиція стане сюрпризом для Мінфіну, Міндовкілля, ОДА та ОМС, адже з ними такої перспективи ніхто не погоджував.

Жодних економічних обґрунтувань своїм ідеям автори законопроекту прогнозовано не подали. Більше того — інші джерела фінансування, як ось кредити чи гранти — в законопроекті не передбачені.

Абсурд в межах регламенту

Половина правок в межах регламенту (близько 750) подана народними депутатами Грищуком, Саладухою, Мовчан та Піпою від так званої “Екокоаліції”.

До неї входять: Яніна Басиста, яка є помічником Олександра Маріковського від ГО “Екосмарт”, Любов Колосовська від ГО “Батарейки здавайтеся”, Євгенія Аратовська від ГО “Україна без сміття” та інші організації, які були використані всліпу, — ці організації фактично є не ГО, а бізнес структурами зі своїми фінансовими інтересами.

Після того, як пані Басиста від коаліції стала помічницею Маріковського — будь-яка критика і просування закону цими учасниками припинилася.

Поправки нардепів вносять невизначеність і мають на меті саботувати документ. До прикладу, пропонували ввести поняття “харчові відходи”, що є відходами продуктів, які “існували для ковтання людиною”. Це вже просто смисловий абсурд.

Сумно, що люди, які публічно підтримують впровадження розширеної відповідальності виробника пропонували звільнити від неї ФОПів, які ввозять сотні тисяч тонн продукції, яка теж потребує переробки. Одразу згадується “боротьба” з контрабандою в країні.

Також вони пропонують створити Постановою Кабміну “генералізовану” організацію РВВ — розширеної відповідальності виробника, яка б мала необмежену владу щодо визначення переліку продукції та внесків щодо неї.

Хоча ми чудово знаємо, що “ноу-хау” авторів вже було втілене у вигляді ДП “Укрекоресурси”, яке не вирішило проблем, а лише неефективно використовувало державні кошти за часів Януковича.

Пан Маріковський подав два пакети правок, які суперечать між собою. Один з них в інтересах НКРЕКП, які категорично не підтримуються експертним середовищем, громадськістю, Асоціацією міст України, Мінрегіоном.

Але цього видалось замало і Марковський додав ще 400 правок в обхід регламенту, які роблять законопроект “мертвим”.

Які наслідки можуть бути?

Перетворення “чернетки Маріковського” у закон призведе до поглиблення проблем у сфері відходів, “заморозить” створення механізмів розширеної відповідальності виробника, покладе на органи місцевого самоврядування та державний бюджет непідйомні зобов'язання щодо рекультивації тисяч полігонів без можливості залучення додаткового фінансування, зробить органи місцевого самоврядування заручниками тарифних сіток НКРЕКП, створить проблеми в адмініструванні відходами для понад 1400 громад, а ще — збереже тіньовий ринок металобрухту на 16 млрд грн на рік.

Підкомітет та Екокомітет має найближчим часом вивчити і відхилити цю “чернетку” та якомога швидше напрацювати законопроект до другого читання в рамках легально поданих правок.

Це вимога від громадськості, органів місцевого самоврядування та бізнесу зі світовим іменем, який чекає прозорих правил гри, а не “підкилимних ігор”.